NYHEDSBREV NR. 4, MAJ 2012

"Landsforeningen Martin A. Hansen"

Landsforeningen udsender sit 4. nyhedsbrev i slutningen af maj måned, 2012. Redakøren har igen modtaget forskellige indlæg og der vil bl. a. blive lagt vægt på forfatterens og Sven Havsteen-Mikkelsens samarbejde, her i året hvor maleren ville være fyldt 100 år..

Under denne tekst kommer der en liste over nyhedsbrevets indhold. Det gør det nemmere at orientere sig i materialet når hvert indlæg har sit eget fortløbende nummer..

Nyhedsbrevet er i øvrigt uden sidenummerering af hensyn til brevets indsættelse på Landsforeningens web under FORENINGEN / NYHEDS-BREV (www.martinahansen.dk).

Allerede nu vil jeg gerne bede alle der beskæftiger sig med forfatteren om at tænke over muligt stof til næste nyhedsbrev, der udkommer november 2012. Evt. stof og fotos tilsendes redaktøren digitalt senest d. 15. november på mail: roessing@mail.dk

Mette Lise Rössing

NYHEDSBREV NR. 4 - INDHOLD:

28. En rejse til Island
29. Om filmen "Rejse på Island"
30. Et notat om venskaber
31a. Martin A. Hansen vandringen, marts 2012 – omtale
31b. Beretning om vandring i Martin A. Hansens fodspor
32. Femogtyve på digtertur i Varpelev
33. Fra en digters værksted
34. Hilsen til en stynet poppel
35. Det dialogisk-religiøse velfærdsprincip
36. Martin A. Hansen og udlandet

28. EN REJSE TIL ISLAND

Et essay af filmfotograf Arne Abrahamsen, Aarhus.

Det skal handle om en færd i Martin A. Hansens 'hjulspor' til hans bog *"REJSE PAA ISLAND".*

Men inden da vil jeg begynde et helt andet sted for at du, min læser, kan forstå en afsluttende pointe. Med et af Nordens ældste kvad, *VØLVENS SPÅDOM*.

Som ung købte jeg bogen i en stor pragtudgave (60 x 44 cm.), med Sigurd Vasegaards træsnit, trykt direkte fra stokken. Det var i Thøger Larsens oversættelse[1] af de omkring 70 strofer, som digtet består af. Bogen lå åben på et lille lavt bord, udført specielt til værket. Hver dag gennem flere år læste jeg Vølven og lærte den efterhånden udenad. Det vender jeg tilbage til.

Næste scene i min beretning er afslutningen på en tur til Færøerne. Det var som filmfotograf for DR i slutningen af maj 1979, jeg havde optaget en udsendelse om William Heinesen, med Else Lidegaard som producer [2]. Ugers arbejde var slut og i en taxa er vi på vej til lufthavnen. Vi havde tidligere haft et fortrinligt samarbejde med Else Lidegaard. 'Vi';

---

[1] som MAH skriver i *"Orm og Tyr"* om dette, i forhold til andre oversættere, at den *"… har større brystkasse, dybere tone, kvadets egen nær."* side 187.

[2] omtalt i Else Lidegaards nyeste bog *"Med snudehulkende hilsen fra William Heinesen"* side 82-86, 97-98

det er et team fra DR's Provinsafdeling i Århus som er 'lånt' ud til Kulturafdelingen i København.

"Hvad skal vi lave næste gang?" spørger Else, vel for at runde afskedstimen af.

Jeg tænker mig ikke længe om. *"Min drøm har altid været, at filmatisere Martin A. Hansens bog, "REJSE PAA ISLAND"."* svarer jeg straks.

"Ih du store," siger Else forbavset, *"det programforslag har jeg indsendt i flere år, men fået det afvist."*

"Hvis du nogen sinde får det antaget, stiller jeg gerne igen som fotograf," siger jeg og drager et lille suk uden at tro på, det bliver realiseret.

Fem år senere, i 1984. En sen aftenstund, også sidst i maj, sidder jeg i snak med Hans-Ole Hansen, der efter et foredrag på Djursland skal overnatte her i Aarhus. Ud på de små timer er vi langt omkring, snart i vor egen fortid, snart i sagn og saga, og kommer da også ind på hans fars historieviden som det især fremstår i de seneste værker *"ORM OG TYR"* og ikke mindst i "*REJSE PAA ISLAND*".

"I år ville far blive 75, det burde da på en måde markeres i DR," siger han. Det kan jeg naturligvis kun give ham evig ret i og kommer i tanke om episoden på Færøerne, som jeg fortæller om.

Og miraklet sker!

Næste formiddag ringer telefonen. Det er Else Lidegaard. *"Programforslaget til "REJSE PAA ISLAND" er netop gået igennem,"* fortæller hun lykkeligt, *"… jeg får teknik fra Provinsafdelingen, og vi styrer imod at gøre optagelserne i august."*

Jeg måtte synke en klump i halsen. Et utroligt og enestående sammenfald med nattens snak, hvilket jeg må tage som et godt tegn.

Martin A. Hansens "*REJSE PAA ISLAND"* udkom i 1954 som en bestillingsopgave fra Carit Andersens Forlag. Sammen med billedkunstneren Sven Havsteen-Mikkelsen foretog de rejsen to år før. Det blev Martin A. Hansens sidste bog. En ualmindelig beskrivelse er det, en kærlighedserklæring til landet og dets natur, men også med sagaernes fortællinger som bogens egentlige drivkraft. De to venners odyssé var ikke ligefrem en skoleudflugt, tværtimod. Den begyndte i det tidlige forår med hyppig sneslud i starten, senere kom de første solstrejf, spirende blomsters fremkomst og fuglenes elskovstummel. De har kørt ad dårlige veje i en skrumplende jeep, overnattet i et lille utæt telt uden underlag og med gennemtrængende råkulde. Forfatteren beklager sig ikke over anstrengelserne, skriver i al beskedenhed kun lidt om det. Notaterne i kladdehæfterne er skrevet med valne fingre og tegnerens skitser bærer præg af næsedryp på papiret. Men de har set og iagttaget. Når Martin A. Hansen står ved de gamle sagasteder og skuer tilbage, da er han selv skjaldenes arvtager, der forandrer sagaens ord til historiens drama. Da er det ikke kun en rejseskildring - det er stor kunst.

Der er altså noget at leve op til, her 30 år efter, da jeg sammen med min lydtekniker og min assistent og på ny med Else Lidegaard som producer, skal følge i forfatteren og tegnerens hjulspor. Målet er gennem udvalgte tekster, at omsætte dem til en 50 minutter lang tv-udsendelse, der skal være bogen værdig.

Holdet til *"REJSE PAA ISLAND",* filmfotograf Arne Abrahamsen, producer Else Lidegaard, lydtekniker Mogens Gravers og assistent Jens K. Rasmussen.

Nu er man som fotograf en ringe håndværker, hvis ikke der kan skabes gode billeder af disse storladne landskaber, dette prægtige, voldsomme, pragtfulde, golde, øde, frodige, blide, smukke, farverige land - det er næsten kun at stille kameraet op og trykke på startknappen. En del af optage-metoden har vi gjort før; Else oplæser på stedet det afsnit fra bogen, der skal billeddækkes, mens jeg afpasser optagelsens bevægelser, panorering eller zoomning, til ordenes rytme. Men der skal mere end et utroligt held til, når vi på en bestemt dag, står et bestemt sted og håber på, at der er overensstemmelse mellem det citat vi har udvalgt fra bogen og så få det rigtige vejr og den rette stemning til at passe.

15 afsnit fra de forskellige kapitler havde vi udset på forhånd, vi skal være heldige hvis bare 10-12 af dem lykkes.

Modløshed har da også krammet på os, da vi en af de første optagedage, står i silende regn ved Hlidarendi, et af sagastederne. Trods paraply over kameraet må filtret foran linsen ustandselig aftørres.

Martin A. Hansen skriver: *" Man behøver ikke slå efter paa Kortet for at se om stedet her passer. Det maatte se saadan ud. Det Sted paa Island hvorom man kan sige, at Beliggenheden var nøjagtig som Indbildningen havde forestillet sig. Gaarden ved Liens Ende og fald. Det kunde have været en Gaard paa en Bakkeknude i Jylland. Saa intenst har Sagaskriveren betragtet Stedet, at Gæsten genser det som havde han været her før."*

Videre fortæller Martin A. Hansen om bonden, Gunnar af Hlidarendi, en af de store skikkelser i "*NJALS SAGA",* der er dømt fredløs på Altinget og må rejse udenlands for aldrig at komme hjem igen. Han tager afsked med sit hus, sine folk og sin familie, svinger sig i sadlen og sammen med sin frænde Kolskeg, rider de af gårde. Sagaen beretter nøgternt om dette højdepunkt: "*De red langs Markarfjord da Gunnars Hest snublede og han sprang af. Gunnar vendte sig, og saa op mod Gaarden. Da sagde han: "Fager er Lien, aldrig synes den mig mere skøn. Marken er gul og Tunene nyslagne. Jeg vil ride hjem og ingen Steds fare."*

Disse ord bliver skæbnen i sagaens grumme epos; de blødende hjerters lange pulsslag sender én efter én sine døende mennesker ud af sagaens sider, som ofre i et uundgåeligt drama. Det handler om magt og afmagt, om skønhed og gru. På få linjer sker en beslutning, der får smertelige konsekvenser for to af Islands bedste mænd, ikke bare Gunnar selv og hans slægt, men også i blodfejden der siden fører til hævn over naboen Njal og hans sønner.

Med bogen i hånden, indpakket i plasticpose, læser Else, mens jeg i kamerabevægelsen 'imaginært' følger Gunnar' nedover lien. Trods regnen prøver jeg at få optagelsen til at ligne en stemning, hvor jeg i søgeren ser ned over de våde fjord-enge, mens Gunners hest den snubler; Spontant vil jeg give fortællingen rum, panorerer ind over fjeldene mod øst og zoomer intuitivt ind mod Eyjafjeldets disede snetop i det fjerne. Pludselig sker et under, mens filmen stadig ruller, sprænges skylaget i en lysning; en gylden sol bryder gennem - står som var det guderne selv, der spredte historiens tungsind. Set i dén sammenhæng, fik beretningen alligevel sit eget udtryk!

Trods turens længde på mere end tusind kilometer, nåede vi igennem med en daglig præcision, som vi ved rejsens slutning selv var forbavsede over. Vores rejse var på tre uger, Martin A. Hansen og Sven Havsteen-Mikkelsen havde seks uger og var naturligvis længere på de enkelte steder. At vores tur, efterhånden som vi kom frem, blev fulgt af utroligt medgang, tror jeg skyldes højere magters behagelige indgriben. Ingen uheld med bilen, intet nedbrudt kamera trods mange timers daglige rysteture, konstant og vedvarende rullede det over 40 filmkassetter igennem, omkring syv timers optagelser.

En af bogens smukkeste skildringer er fra Vatnsdalen, oppe mod nord. Her er det altafgørende, at billederne direkte stemmer overens med den valgte tekst. Dagen før kom vi fra Glaumbær, vejrmeldingen var da lovende for det område vi sent på denne dag skal slutte ved. Mens solen går på hæld, kører vi langs fjordens vestbred, som også forfatteren og tegneren gjorde i sin tid. Vi kører om kap med aftenens svindende dagslys, der længe er undervejs, idet vi er lige under polarcirklen, og forsøger nu at finde frem til det rigtige sted ifølge bogens beskrivelse: *"Farverne i Dalen tog til, Solen var lav, stod bag de vestlige Højder ved Dalmundingen, kunde derfra sende sin trolddom ud over hele den østlige Side af Dalen. Vi kørte som i Eventyrets Hal, for voldsomt farvede Skyer laa nu som et loft fra Fjeldkammen ud over dalen"*

Ved hvert nyt vejsving er der endnu smukkere end i de foregående kurver. Endelig mener jeg at se *stedet,* og vi haster ud af bilen med udstyret; det *må* være sådan som Martin A. Hansen så det, er vi enige om. Else læser: "*Vandene i Elven forud rejste sig lodret op som blanke Klipper med rødt og grønt og ultramarinblaat. Fjeldene blev fløjlsrøde, men havde jadegrønne og lyseblaa Skytjæld hængene et stykke nede. Tunenes Grønhed løftede sig først som Barnesang, siden som skrig. Nu flaaede Farverne sig af Ting og Flader og hvirvlede rundt i Luftrummet. Da skred Solens Kobber frem fra sit Skjul og blindede en."*

I et mægtigt totalbillede sker det hele foran os som teksten beskriver. Minut efter minut, farver, lys, skumring - og stilheden, naturens tilbageholdte åndedræt - for så til sidst, i teleobjektivets sammentrækning, at se de små hvide heste på fjordens modsatte enge, lyse som de sidste gløder. Og i disens dampende tuer, ser vi dem blive til skumringens mytiske væsner.

Else lukker bogen, og jeg stopper kameraet, står et øjeblik som paralyseret og målløs. Et sted inde i mig kan jeg næsten ikke bære, at have været vidne til dette underfulde sceneri. Blufærdigt føler jeg mig som voyeuren, der har luret på naturen, gennem kameraets nøglehul.

”… Da skred Solens Kobber frem fra sit Skjul og blindede en."

Den lange rejse og tre ugers arbejde er næsten slut. Vi mangler blot på den Arnamagnæanske samling, Oldskriftsamling i Reykjavik, at supplere filmen med gamle illustrationer af de guder, helte og sagnfigurer, som Martin A. Hansen har berettet om. Professor Jonas Kristjansson er manden, der har nøglen til montrerne, og som ivrigt åbner dem til håndskrifterne og lægger bøgerne ud på et blåt klæde, så jeg kan affotografere dem.

Da vi er færdige med optagelserne, kan jeg ikke styre min nysgerrighed længere. Af egen interesse spørger jeg professoren, hvor *”CODEX REGIUS”* med *”VØLVENS SPÅDOM”* ligger. Han går over til en særlig montre, låser op og tager nu samlingens kronjuvel frem, bogen over dem alle, *”DEN ÆLDSTE EDDA”,* Nordens første litteratur. Med sammenknebne øjne, bag små runde brilleglas, læser han direkte fra bogen: *”Hljóds bid ek alla, helgar kindir…”*

Jeg er dybt rørt, her står et menneske, der taler med en røst, som om han var en af de sagaskrivere, der for mere end 700 år siden, med fjerpen i hånden, sirligt havde prentet bogstaverne på skindets pergament, og nu læser sine egne ord
”… meri ok minni, mögu Heimdalar…”. For mig lyder det som musik, og for at mine medhørende kolleger kan få indtryk af tekstens indhold, citerer jeg fra hukommelsen: *”… øvre og nedre ætter af Heimdal, du vil jo, Valfader, jeg skal skildre, Folkets Fortid, som først jeg saa det…”*

Professor Kristjansson ser over brillerne, ser nok min fryd ved at høre ham læse. Så rækker han mig den tykke bog uden tøven. *”Læs den selv”* siger han.
Det kom som et chok. Jeg er slået. Står pludselig med dén bog i hånden jeg i tiden løb har læst igen og igen i adskillige oversættelser, står nu med den ægte, ældgamle originale skindbog. Jeg føler tyngden, og mærker duften af tid. Stirrer ned over de gulnede sider, mine hænder ryster, så jeg nær taber klenodiet - og det slår mig, at jeg vistnok ikke har helt rene fingre.

Det er nu mange år siden, men stadig står det i bevidstheden, at historiens vingesus skælvede i mine hænder og strejfede mine undrende øjne.
At mine kolleger var forbløffede over min oversættelse er ikke så sært, men professor Kristjansson tog det som en selvfølge, hvad enhver islænding nok også ville have gjort.
”Du har lært det i skolen,” sagde han.

”Nej aldrig,” måtte jeg ydmygt svare, *”- det lærer vi desværre ikke i danske skoler, dertil er myterne for gådefulde.”*

Min assistent var nærværende nok til at tage et billede, jeg står med *”Den ældste Edda”* i hånden – (NB teksten i denne artikel følger Arne A.s oplæg – redaktøren).

29. Om filmen *”Rejse paa Island”*

Samtale mellem Sven Havsteen-Mikkelsen og filmens tilrettelægger Else Lidegaard,

Filmen *”Rejse paa Island”,* er optaget i august 1984, af Danmarks Radio TV-kultur-afdelingen, og er medsponsoreret af det islandske tv. Filmen, der er 50 minutter lang, er baseret på Martin A. Hansens bog fra 1954, udgivet på Carit Andersens Forlag.

Filmens speakning er dels Else Lidegaard med relevante oplysninger, dels Ole Wivel der oplæser Martin A. Hansens tekster fra bogen.

Indimellem med nedenstående samtale, optaget i Sven Havsteen-Mikkelsens atelier på Ærø.

Efter en kort indledning, kommer den første sekvens med Sven Havsteen-Mikkelsen, som introduceres i et oplæg fra Else Lidegaard, med slutbemærkningen: *”… Det var først og fremmest sagalandet de opsøgte og som de ville beskrive på hver sin måde.”*

Sven Havsteen-Mikkelsen: *”Martin følte sig på en mærkelig måde hjemme; han var så orienteret, at det ofte forbavsede mig. Det var som om han vidste hvor de forskellige ting var foregået i landskabet. Og han sagde det var en drengedrøm der går i opfyldelse.*

Der er det ejendommelige ved det, at Martin A. Hansen var den første danske digter, der så landet.

Den islandske arv er så sammenknyttet med vores kultur, at man slet ikke kan forestille sig den danske kultur uden den islandske arv. Så meget mærkeligere er det, at man ikke har haft brug for at se landet. Man kan ikke forestille sig, Thøger Larsen, Johannes V. Jensen, Vilhelm Grønbech eller Martin A. Hansen, uden den islandske arv. Den har været forvaltet i Danmark, lige så godt som på Island og i Norge, men hvad ville vi være uden Eddaen, uden Sagaerne, uden Snorre?

Det var egentlig på denne måde vi traf hinanden. Vi havde fælles venner før vi kendte hinanden, og det var – sagaerne.”

Flere sekvenser senere spørger Else Lidegaard: *”Var det en drøj tur?”*

Sven Havsteen-Mikkelsen: *”Det synes jeg ikke. Ingen af os var jo vokset op med at ligge i vat, så jeg synes ikke det var en drøj tur, vi havde det aldeles storartet. Vi rejste for tidligt af sted, fordi Martin ville have en del af sommeren med sin kone og sine børn. Derfor tog vi af sted i maj, og det betød, at vi for eksempel slet ikke kunne kommer op i Isafjordområdet, for der var lukket af sne og det betød også at vi havde nogle snestorme. Man kan have det udmærket i telt med snestorm.*

Else Lidegaard: *”Et telt uden bund?”*

Sven Havsteen-Mikkelsen (ler): *”Ja, vi havde det udmærket men selvfølgelig var vi af og til våde og trætte. Men vi var aldrig sure. Det var som om dårligt lune ikke trivedes i den mands nærhed. Når vi så lå derinde i teltet og holdt om hver sin teltstang for at det hele ikke skulle blæse væk over hovedet på os, så fortalte vi, mest han naturligvis, og jeg husker engang – det var jo lyst hele tiden – efter at han havde fortalt omkring 12 timer, at vi så opdagede det var blevet blikstille, så der var ingen grund til at holde på teltstængerne. Fineste vejr”* (de ler begge).

Else Lidegaard: *”Nu véd vi jo, som under noget gunstigere betingelser har fulgt i jeres hjulspor, at der er vanskelighed med for eksempel når man skal gennem elve der hvor der ikke er broer, det er få steder, men det var jo mange steder da I var der, for vi iførte os søstøvler og vaderes. Hvad gjorde I?”*

Sven Havsteen-Mikkelsen: *”Vi tog tøjet af. Vi gik gennem vandet, så var det som man ingen underkrop havde, når man kommer over på den anden side. Det generede ikke nogen af os, vi synes det var den rigtige måde at lære landet at kende på.”*

Else Lidegaard: *”Jamen har det alligevel ikke været, havde jeg nær sagt, starten for jeres helbred?”*

Sven Havsteen-Mikkelsen: *”Jo det er der folk der har hævdet, at denne rejse var med til at fremskynde hans død. Jeg tror ikke det passer, tværtimod tror jeg han kom sig. Han arbejdede jo for hårdt hjemme, og her kom han jo ud i noget helt andet. Jeg tror det alt sammen var en hvile for ham. Hjemme led han forfærdeligt at hovedpine. Det holdt op på Island. Han havde ikke brug for så meget søvn som jeg gjorde, og ofte når jeg vågnede om natten var han borte. Han var ude at se på fuglene og se den første dagning.*
Jeg synes han var en ung mand.”

Ny sekvens.
Else Lidegaard: *”Skrev han undervejs?”*

Sven Havsteen-Mikkelsen: *”Nej, det var meget lidt. Han havde glemt at få noget skrivepapir med, men jeg havde to ekstra lommebøger som han fik. Men han skrev meget hjem til sin kone og det er nok på grundlag af de breve han kunne skrive bogen.”*
Else Lidegaard: *”Man kan jo godt spørge sig selv, når man nu kører rundt på Island og vender hjem til Danmark, hvad det egentlig er de to lande har til fælles?”*
Sven Havsteen-Mikkelsen: *”Ja, det er altså noget romantikken har fundet på. Det fælles er folkeånden, den nordiske folkeånd som er ens i alle landene. Den var Martin besjælet af. Jeg har aldrig kendt et menneske der som han <u>var landet</u>, men samtidig følte sig så nært knyttet til de andre nordiske folk.*

Nu er han glemt, i hvert fald af dem der har noget at skulle have sagt. Og det skyldes at hans holdning ikke kan bogføres.”

Else Lidegaard: *”Det blev hans sidste rejse?”*

Sven Havsteen-Mikkelsen: *Ja, det er jo den store tragedie både for Danmark og Norden. Han var lige begyndt. Da vi så rejste hjem og stod ved rælingen og så ind mod Vatnajøklen, der er hvid og ujordisk, en lysende sky at se på, så siger han;* Nå det skal man altså ikke se mere. *Det chokerede mig, nu havde vi lige gjort den erfaring at vi kunne sammen i al slags vejr og vi havde kun set en forholdsvis lille del af landet. Jeg betragtede det som en selvfølge at vi skulle tilbage. Hele østlandet kendte vi og jeg havde altid drømt om at stå på Langanæs, oppe mod Nordishavet.*

Det var den 27. juni. Tre år efter, den 27. juni lå Martin A. Hansen i sin kiste.”
(Det sidste fortæller Sven Havsteen-Mikkelsen med tårer i øjnene.)

Bemærkninger af Arne Abrahamsen:

Det er som om SHM i starten af samtalen på et punkt modsiger sig selv, ved det ene øjeblik at mene, at Martin A. Hansen "*… var den første danske digter, der så landet"* når han lidt senere fortæller om dansk kulturs forudsætninger er, at *"… man kan ikke forestille sig, Thøger Larsen, Johannes V. Jensen eller Vilhelm Grønbech eller Martin A. Hansen, uden den islandske arv."* Altså at andre digtere også *'så landet'.*

Nu véd jeg selvfølgelig godt fra selve samtale-optagelserne, som stod på i flere timer og i udsendelsen blev kortet ned og stykket sammen af flere omgange, at forklaringen kan være den, at SHM ikke helt husker hvad han tidligere har sagt, måske to timer før.
Men hvorom alting er, da er Martin A. Hansens *"Rejse paa Island"*, skrevet og fortalt af et menneske der *"… så landet"* som SHM beretter det.

Det undrer mig ligeledes en smule, at han nævner Vilhelm Grønbech (religionshistorikeren), der nok har skrevet om Island, men hvor SHM snarere burde have nævnt sin egen tegner- og malerkollega, Johannes Larsen, der i forbindelse med nyudgivelsen af *De islandske Sagaer*
(I-III, 1930-32) indgående har illustreret bindene, samt haft en omfattende brevskrivning som senere er udgivet. Det var i somrene 1927 og 1930 han red gennem de islandske landskaber og udførte over 300 tegninger, hvoraf omkring 200 blev anvendt som illustrationer. Han har virkelig *set* landet, ligesom Sven Havsteen-Mikkelsen også har gjort det i forbindelse med *"Rejse paa Island".*

I afsnittet hvor Else Lidegaard spørger: *"Skrev han undervejs?" svarer* SHM, at *"… det var meget lidt. Han havde glemt at få noget skrivepapir med, men jeg havde to ekstra lommebøger som han fik."*

Disse to lommebøger forekommer i filmen, idet SHM dengang lå inde med dem (de er forhåbentlig i arkivet nu). Videre fortæller han, at MAH "… *skrev meget hjem til sin kone og det er nok på grundlag af de breve han kunne skrive bogen."*

Begge bemærkninger er egentlig usædvanlige. Dels er det mærkeligt, af MAH skulle have glemt sit allervigtigste 'værktøj', papir, og skulle det være tilfældet, kunne det vel købes i Reykjavik inden de påbegyndte selve rejsen rundt. Og dels tyder skrivningen hjem til Vera på, at MAH dog havde brevpapir med sig, selv om det var luftpostpapir. Formodentlig var bogens notater baseret på dette brevskriveri, så 'det meget lidt' der er noteret i de to lommebøger, var vel kun et supplement (i øvrigt også med en del skitsetegninger af MAH).

Og som SHM siger i indledningen: *"Martin følte sig på en mærkelig måde hjemme; han var så orienteret, at det ofte forbavsede mig. Det var som om han vidste hvor de forskellige ting var foregået i landskabet."*
Meget af denne orientering må nødvendigvis være baseret på det skrevne materiale der fandtes, og derfor omvælter den lidt usædvanlige bemærkning om, at MAH var 'den første danske digter, der så landet'. En efterforskning kan sikkert finde de kilder der har ligget til grundlag før rejsens begyndelse. Af disse kunne én af dem måske være kartografen Paul de Løwenørn (1751-1826), med hans indgående dagbogsbeskrivelser og hans 'Kaart over Island'.

Disse bemærkninger er kun egne tanker om SHM's oplysninger i filmens samtale. Det skulle glæde mig om en nærmere forskning af hele turens og bogens grundlag, på et tidspunkt kommer for dagens lys.

December 2011
Arne Abrahamsen.

30. Et notat om venskaber

Emeritus Agner Frandsen fortæller om venskaber.

I 1978 blev Folding kirke nord for Kongeåen istandsat, og altertavlen fik ny udsmykning. Arkitekten Alan Havsteen-Mikkelsen stod for istandsættelsen, og hans far, maleren Sven Havsteen-Mikkelsen malede de nye billeder. Motivet er Kristus stiller stormen. Ikke på Genezareth Sø, sagde maleren, for der har jeg aldrig været, men på Nordatlanten. Jeg må male, hvad jeg kender, ellers bliver billedet løgn. Fra de helt unge år var Sven Havsteen gennem sin far, polarforskeren Ejnar Mikkelsen, fortrolig med de nordatlantiske egne, både på land og på søen.

Som sognepræst i Folding på dette tidspunkt fik jeg en del at gøre med Alan og hans far og deres medhjælper, malermester Palle Bødker fra Troense. Bekendtskabet med disse tre blev til venskab, og venskabet bragte med sig fem arbejdsrejser til Færøerne i tiden 1982-92. Hver gang sluttede rejsen på Hestø vest for Torshavn. Alan og hans far havde næsten intet fortalt om øen, men inden den første tur derover lå en særlig forventning i luften. Det blev hurtigt klart, hvad anledningen var til denne forventning. Det var mødet

med Johan Zachariasen. Allerede i 1956 havde Havsteen gæstet Hestø første gang og truffet Johan og hans kone Oluva.

Dagbogen fra samme år røber den betydning, venskabet udvikler sig til at få. Han fortæller om, at Johan tog ham med på en vandretur oven på øen. ”Vi fortsatte indover som i et paradisisk landskab med søer, hvor køerne gik langs bredden og spejlede sig. Det var mildt og stille, ikke sol mere, men helt klart og endelig helt ude på múlin i nord sås blå øer nordover så langt øjet rakte sydover lige til Sandoy og lige under os til Koltur som et uhyre, der var ved at rejse sig i havet. Her udefra gik vi ret ned ad østsiden, det er stejlt og på grund av udstrækningen også det mest trættende av hele turen. Zachariassen hævdede, at det havde ingen dansker nogensinde gjort; men mine tunge støvler var her en hjælp fordi jeg kunne sætte hælene i. Vi nåede langt om længe vejen og gik hjem mod bygden, mødte et elskovspar, smukke mennesker der skinnede av lykke… Vi standsede og gav hånd. Jeg synes sjældent, jeg har oplevet en tur som denne, og jeg havde megen glæde og gavn af den tænksomme og kyndige ledsager. Det er takket være ham ikke blot et landskab, jeg har set, for med ham tog det en særlig farve av sagn og historie og av tragedier. Tak Zachariassen!”

I den samme Færø-dagbog er mange år senere indføjet et par linjer fra et brev, Havsteen modtog fra bekendte i1993. Karen Blixen skriver: Jeg har altid haft svært ved at se, hvordan et landskab egentlig så ud, hvis jeg ikke af en stor mester har fået nøglen til det. Jeg har inderligt følt og erkendt et lands særegne natur der, hvor den er blevet mig fortolket af en maler.“ Med dette Blixen-citat har brevskriveren naturligvis villet komplimentere Havsteen. Men det er næppe af den grund citatet anbringes i dagbogen. Det er noget andet, Havsteen minder sig selv om. Johan er det menneske, der har givet ham nøglen til Hestø. Denne erfaring er uden tvivl også hemmeligheden bag en replik fra en portrætudsendelse i Danmarks Radio i 1980. Her siger Havsteen: ”Mit andet bosted, ja, fædrelands hjemsted, er Hestur. Intet sted i Norden føler jeg mere hjemme, selvom man aldrig kan løbe fra sit oprindelige fædreland…” På Hestø kunne han arbejde.

I en korrespondance med Johans og Oluvas datter, Dagny Joensen i Gåsedalen, fortæller Dagny:

”Min far og Sven snakkede så godt sammen og blev venner. Han var velkommen i vores hjem og befandt sig godt. Han kom og oplevede både sorg og glæde sammen med os, både at unge mennesker døde, men også bryllup var han med til kan jeg huske… han kunne godt lide færøsk dans”. Hun nævner videre, at hendes far og Sven talte meget sammen, ”men ikke om kunst. Jeg spurgte siden Sven, om det ikke var fint at male på Koltur, nej sagde han, jeg kender dem ikke og så kan jeg ikke male… ”

Landskabet og naturen er i sig selv fremmede for maleren. Alene gennem venskabet og fortællinger om, hvad der er sket på stederne, åbner landskabet sig for ham.

Det skete flere gange på de fem rejser, at der faldt bemærkninger fra Havsteen om Martin A. Hansen. Navnet var ingenlunde ukendt. Allerede som dreng havde jeg i et ugeblad set en artikel om ”en ung forfatter”, og der var et billede af ham sammen med en hest. Det kunne have været min egen far. Indtrykket satte sig, og navnet huskedes. Senere blev det til læsning af Jonatans rejse, Lykkelige Kristoffer, Løgneren, Orm og Tyr og mange noveller. Især huskes Martsnat. At sproget kunne gøre verden så stor og på godt og ondt så hjemlig, fyldte én med en undren, der ikke er blevet mindre siden. Havsteens bemærkninger gav en klar fornemmelse af, at her var tale om et venskab af en ganske særlig karakter. Blandt andet huskes hans fortælling om, hvordan han efter Islandsrejsen overtalte Martin A. Hansen til at lægge hjemturen omkring Færøerne. En sommerorkan ramte dem, og næsten alle blev søsyge. Dog ikke ”en lille, tæt mand, der stod i bagstavnen og så ud over vandbjergene. Her havde de sejlet, de gamle. Det var Martin”. Havsteen nævnte også, at Martin A. Hansen på dette tidspunkt blev omtalt som udbrændt. ”Det passer ikke, han var ung endnu”.

Martin A. Hansen befandt sig godt på Færøerne den uge, opholdet varede. Takket være sin rejsefælle fik han indgang i mange hjem. Færingerne er som de gamle hjemme på Stevns, sagde han. Ikke en ringe sammenligning i digterens mund.
Havsteen og Martin A. Hansen mødte hinanden i 1948 - ved Ole Wivels mellemkomst. I sit tobindsværk om Martin A. Hansen nævner Ole Wivel, at de to havde nok at tale om. De kom fra vidt forskellig baggrund, men mødtes straks i deres næsten organiske forhold til historien, sagaerne og landskaberne i Norden, alt det de havde rod i. Det blev til et frugtbart samarbejde. Ikke mindst de utallige "kirkerejser" i vintrene 1948-52 med afstikkere til Skåne, Slesvig og Norge, som resulterede i det store værk om religionsskiftet i Norden "Orm og Tyr", båret af Martin A. Hansens kolossale viden, iagttagelsesevne og historiske intuition og Havsteens mageløse træsnit. Det er sjældent at opleve tekst og billeder modsvare hinanden som det sker her.

Maleren blev engang spurgt om hvorledes samarbejdet med digteren kunne fungere. Underforstået, at det næppe kunne være en let sag for to så stærke naturer. Havsteen svarede: Vi havde et glimrende samarbejde. Vi blandede os aldrig i hinandens arbejde! Denne respekt havde uden tvivl noget at gøre med venskabets vilkår - de udvidede hinandens verdener. Forholdet var gensidigt. Begge gav og tog imod.
I sin bog om hustruen Pam fortæller Havsteen om samarbejdet og familiernes møde med hinanden. I 1955 er han på vej til Norge med Pam. - "Lige inden vi tog hjemmefra, havde jeg besøgt Martin på Bispebjerg Hospital, og han syntes i bedring. Da jeg fortalte ham, vi skulle til Vågå, lysnede det i hans ansigt - det ville jeg gerne se igen, sagde han, og det blev det sidste, jeg hørte ham sige. Vi var lige kommet til Vågå, da Wivel ringede, at nu var han død.

Jeg tog tilbage til begravelsen. Det var som om Danmark var sunket i havet. Han var landet som ingen anden jeg har kendt".

Stærke ord, men hørt ud fra venskabets erfaring af, at mesteren fra Stevns gav maleren en nøgle til Danmark, er de fuldt forståelige.

Om de fem rejser til Færøerne kan læses i bogen "Stormen i Folding - Lyset på Hestø" (ISBN 978-87-7851-289-5). På rejse med Palle Bødker, Alan og Sven Havsteen-Mikkelsen og om venskabers betydning". Poul Kristensens Forlag 2010.

31 a. Martin A. Hansen vandringen, marts 2012

Omtale af turen

Hvilken betydning har det for læseren at møde de steder i geografien, hvortil fiktive romanfigurer, fortællinger og begivenheder kan lokaliseres?

Med en pilgrimsvandring på Stevns til de steder, der har tilknytning til Martin A Hansen og hans fortællinger vil vi forsøge at få indtryk af, hvor de fortællinger, vi har læst af forfatteren – eller måske bliver inspireret af vandringen til at læse – fandt sted.

Vandringen ledes af pilgrimspræst i Frederiksborg Valgmenighed Birgit Berggrensson og sognepræst i Farum Ulla Salicath.

Ruten er på ca. 9 km i alt og vi standser undervejs for at høre uddrag af Martin A Hansens fortællinger og for at høre om hans tilknytning til hvert sted på ruten.

Vandringen slutter med en andagt i Strøby Kirke.

31 b. Beretning om vandring i Martin A. Hansens fodspor, arrangeret af Frederiksborg Valgmenighed.

22 deltagere (incl.2 præster) fra Hillerød og Farum vandrede turen, marts 12 – fortalt af Birgit Berggrensson (forkortet af Mette Lise Rössing)

Vi begyndte vandringen i Varpelev og gik først til Ågården, hvor Kristine Matthiasen tjente, da hun mødte Hans-Peter Hansen. Det er i dag en fjern slægtning – Johanne Christensen, der bebor gården. Historien om gården overfor, hvor morderen boede, fik vi af Svend-Bjørn Keil, der var stødt til i Varpelev. Den hører også med, da der både er skrevet en bog om "Mordet i Varpelev" og Martin A. Hansen selv har skrevet om hændelsen i "Sagn i september" fra 1947.

I Varpelev fortalte Svend-Bjørn Keil alle detaljer om majbænken, Ranestedet, Lammehøj og Lergården. Disse detaljer var meget værdifulde at få med i beskrivelsen af ruten, da besøget ellers kunne være for overfladisk. Bagefter gik han med ind i Varpelev kirke (som heldigvis var åben) og fortalte mange interessante ting om kirken, dens opførelse og alteret.

I Kirken læste sognepræst Ulla Salicath et afsnit fra "På vognbunden". Herefter takkede vi Svend-Bjørn Keil og vi fortsatte vandringen ad landevejen mod Strøby – forinden havde deltagerne fået at vide, hvilke fortællinger strækningen havde givet inspiration til. Næsten oppe ved landevejen lod en gruppe sig friste af gårdbutikken, men vi havde desværre ikke tid nok, så en anden gang skal vi planlægge med flere timer til turen.

Vi drejede af og gik til vejen mod Magleby, og fandt gården Østerhøj på højre side som angivet. Synet var skuffende for deltagerne, da forhaven mere eller mindre er en losseplads. Tænk hvis stedet kunne overtages og det kunne gøres seværdigt for de mange Martin A Hansen interesserede. Historien om, at der sad 18 storke på taget (jf. brochuren om storkeprojektet) da Martin A. Hansen fødtes - måtte jeg fortælle

Derefter gik vi mod Strøby og så den røde skolebygning, hvorfra vi så over til "doktorhuset". Vi kunne læse, at familien boede her fra 1914-18 (altså under første verdenskrig) og at Martin A Hansen netop måtte være startet i skole i de år.

Herefter gik vi til Strøby Kirke – i første omgang gik vi videre til rastepladsen lige før kirkestien, da alle trængte til en frokostpause.

Her var det tanken at jeg skulle have læst et afsnit af Agerhønen, men vi var i tidnød, og de fleste gik efter frokost over åen ad kirkestien, så langt vi kunne nå, hvorefter vi så mindestenen for Martin A. Hansen, der nu af Landsforeningen er placeret i præste-gårdsparken (med udsigt over ådalen). Vi så også pælene til det kommende landsskabs-rum "Digter og Landskab".

Herefter så de der nåede det, forældrenes og søsterens gravsteder, og så gik vi ind i Strøby Kirke til den afsluttende andagt. Forinden var vi hos præsten for at låne nøgler.

I kirken læste først Ulla Salicath 2 afsnit fra "Orm og Tyr" og derefter afholdt Birgit Berggrensson andagten. Vi sang 3 salmer afbrudt af læsninger med tilknytning til "Løgneren". Først læste Birgit Job 38,31 og knyttede hertil kommentar til skriftstedets betydning for romanen, og dernæst læste hun Matt. 5,37 "Om at sværge" og knyttede også hertil kommentar til romanens sidste kapitel.

Erfaringer fra turen:

Vi havde beregnet for lidt tid til vandringen (9 km) og til pauser. Fire timer var for lidt selvom vi undlod et par ting i planen. Seks timer vil være mere passende.

Vi havde for lidt information om transportmuligheder og busstoppesteder fra Strøby til Køge ved turens afslutning – det betød at vi yderligere gik knapt 5 km. Til gengæld fik vi "Stedet" og Strøby Egede skole at se.

Konklusion:

Turen er meget anbefalelsesværdig. Området er meget smukt at gå i og må være endnu smukkere om sommeren, når alting blomstrer og giver et rigtig godt billede af det miljø, fortællingerne er blevet til i. Vores næste vandring i området vil nok blive flyttet til april eller maj. Hvis en gruppe går turen selv (uden hjælp fra Svend-Bjørn Keil), vil det være en god ide at tilføje flere detaljer i rutebeskrivelsen.

32. Femogtyve på digtertur til Varpelev.

Bestyrelsesmedlem Jørgen Skjoldan beretter fra turen

Landsforeningens lokale stevnske aktivitetsgruppe havde atter succes med et arrangement om forfatterskabet. Denne gang var udgangspunktet landsbyen Varpelev, som Martin A. Hansen har omtalt i adskillige af sine værker – ikke mindst i en række noveller. Eksempelvis kan nævnes ”Dobbeltportræt i karvskåren ramme”.

Netop fra denne novelle oplæste Jørgen Skjoldan nogle sider som indledning. Udgangspunktet var landsbyens mere end 250 årige fælleshus, Ranestedet, hvor der var samlet 25 deltagere. Et antal der må siges at være tilfredsstillende, da det havde regnet adskillige timer før, men blot en halv time inden starttidspunktet lørdag klokken 13, stilnede regnen af og solen brød igennem.

Efter indledningen gik turen til henrettelsespladsen Lammehøj ved Tryggevælde Ådal, hvor den unge karl Jens Hansen fik skilt hovedet fra kroppen, fordi han havde myrdet en ung kvinde. Begivenheden har Martin A. Hansen i sin tid berettet om i novellesamlingen ”Sagn i september” Turen gik videre til den mere end 800 år gamle Varpelev Kirke, hvor Svend-Bjørn Keil og den lokale arkivleder Jørgen Holstein fortalte om den unikke kirke.

På turen i landsbyen omtaltes også de bøndergårde fra før udflytningen, som endnu er koncentreret inde i landsbyen. Herefter fortsatte arrangementet i Ranestedet, hvor Karen Vibeke Klausen havde brygget kaffe og serverede kage. Her gik snakken livligt og deltagerne fik hele historien om Ranestedet, der kan føres tilbage til den berømte Rane slægt.

Sluttelig orienterede Jørgen Skjoldan om Landsforeningen og uddelte brochurer.

Næste tur i digterens fodspor bliver i september, hvor udgangspunktet er novellen ”Høstgildet”.

Ophold med oplæsning ved Jørgen Skjoldan på digterturen, maj. 2012 (se indlæg 32)

33. Fra en digters værksted.

Med litteraturhistorikeren Frederik Nielsen på Stevns i halvtredserne. Uddrag af artikel fra Aktuelt.

I slutningen af halvtredserne kører litteraturhistorikeren Frederik Nielsen fra Valløby og Strøby til Holtug og Barup, hvor digteren, Martin A. Hansens billeder af mennesker og natur bliver levende. Artiklens titel er ”Fra en digters værksted” med undertitel ”Høstvejr over poetiske Stevns”. Som en kommentar til de nutidige ture i ”digterens fodspor” vil der her blive bragt nogle uddrag af avisartiklen. Det skrevne er ledsaget af fotos ved Carl Rasmussen – de er dog desværre mørknet så meget, at en gengivelse ikke er mulig.
Frederik Nielsen starter med . . .Den der har læst naivt, før han lærte at læse kritisk, kan nok have brug for sådanne rejser. For man ved jo at ordene som en digter skrev, får farve af læseren. Vil man ret for alvor ind i en digters bøger, må man besøge den virkelighed, som blev hans bøgers verden. Og vil man kende sig selv, må man se andet end sig selv.
Derfor besøger jeg ofte Udby, Østby, Strøby, Præstø. Her renses misforståelserne ud, Grundtvig bliver Sjællandsk og Martin A. Hansen stevnsbo. ….
…Tager jeg ikke de rejser, indsætter jeg jo min egen barndomsverden, der var både gammel og poetisk med bakker og vide udsigter, små hytter og mørke skove, med møllevinger som vartegn og hvide kirkegavle, der sprænger sognets snævre grænser.. Den verden er andre digteres: Blichers og Jakob Knudsens. . . .

Turen starter med et besøg hos digterens mor, Kristine Hansen som her beskrives af Frederik Nielsen: . . . Kristine Hansen viser os gamle billeder, venligheden går sammen med et åbent sinds hurtige reaktioner, men man er iagttaget og ved, at her møder man et klogt menneske. Sandelig om man ikke forstår både det smittende humør, som man har truffet hos digterens søster, og den efterforskende lytten, som man husker fra digteren. Og korte bemærkninger får perspektiv. . . .

Derefter går turen ned i Strøby for at finde det hus, hvor digteren boede sine første år: . . Det ligger ved landevejen, det har mange fag og er vinkelbygget, så det må være meget rummeligt. – Da Martin A. Hansen var en lille dreng, boede familien i den ende af huset, der ligger mod syd. Her var det ”Agerhønen” blev oplevet, før den blev skrevet. Og herfra går vejen op gennem byen og forbi kirken og kirkepladsen, som er beskrevet i ”Strudsen”, i ”Synden” og i de andre fortællinger om digterens første år. Blot er alt nu reguleret, de gamle huse som polakdrengene boede i, er borte, og lunden er væk, vejen er reguleret og et ståltrådshegn om en ny sportsplads lukker fantasiens eventyr ude. . . .
. . . Vi erfarer det igen, da vi kører over til Valløby, digterens mormors hjemsted. Vi kan endnu finde mormors hus. Det ligger oppe på en banke lidt syd for byen. Da vi kommer derop og spørger om vej, viser det sig at være husets tidligere ejer vi har truffet på. Mere end det, det er faderen til den Ejnar som optræder i ”Paradisæblerne”, han, som tjente nede på den gård, der ligger hvor vejen drejer fra Valløbys sydlige del og ind på Køgevejen. Nu ejes huset af hans søn, men selv kan han fortælle om en, som kom for mange år siden for at se på huset og for at få lov til at tegne det. Det var en ung mand, 16 – 17 år vel, og han fortalte at hans mormor havde boet der. Det var digteren selv, der ville huske på papiret, hvad han havde i sindet. Dengang troede han jo, at han skulle være tegner. I dag er mormors hus tegnet i ord, og det bliver sent glemt. . . .
. . . Det var oppe fra det hus, den mand gik, som Martin A. Hansen har beskrevet, så vi aldrig glemmer ham: den fader, der i novellen ”Høstgildet” går op til en gård for at hente sin døde dreng. Han er drukket ihjel ved et gilde, hvor voksne, der har det ondt med sig selv, gav det onde videre. Ingen, der har læst den historie, kan nogensinde glemme den, tør det heller ikke. For den, der vil flygte fra den, fordi det jo dog er digt, han flygter uden at vide, at heller ikke i den er fantasien uden virkelighed. Vi kan finde den gård, hvor drengen – digterens morbror tjente, og også den gård hvor gildet blev holdt. På den ene gård

kender man ingenting til hverken digterens novelle eller den gamle begivenhed. Men på den gård, hvor drengen tjente, husker man begivenheden og kan fortælle, at det ”må være i den længe, drengen har boet”. Det er gået her som det skal gå: digterens virkelighed er den varige, inspirationen er glemt. . . .

Fortæller og fotograf søger videre mod Hellested Overdrev ved Barup, hvor fasteren og Jens fra overdrevet boede. Her sluttes med Frederik Nielsens ord:
. . . Oppe i Strøby har vi set et billede af dem. Skønt de, som alle, der for to generationer siden gik til fotografen, er stivnet foran kameraet, aner man den sindets statelighed, som ”Dobbeltportræt i karvskåren ramme” sandelig har fået med. Dengang blev man, som Kristine Hansen sagde, fotograferet for det nye tøjs skyld, ikke for ens egen skyld. Gården er gammel og det gamle er bevaret; sliddet med jord og dyr forhindrer istandsættelse. – Og her træffer vi digterens fætter. . . .
. . . Vi veksler nogle ord, men det er nok til, at det møde vil give langt ekko i erindringen. Har man nogensinde før truffet et menneske med så milde øjne, med så meget sind og så meget bevaret af de jordens slidere, som var digterens første møde med menneskets verden? . . . .

Frederik Nielsens artikel findes i Landsforeningens arkiv. Uddrag ved Mette Lise Rössing

34. Hilsen til en stynet poppel.

Med hilsen til tegneren Ib Spang Olsen ved Hans-Ole Hansen, den 20. august 2011.

I vinden bladrer poplen ivrigt
i sine løvets bøger
med et fyrtøj gemt
i stammens hule mave
- og store hundeøjne!
Roden drikker tørstigt
af engens saganæring,
mens ranke grene
modner sig til flettehegn
og vendreværk i gamle huse
og ruser, kurve, måske en fløjte.
Arkens kuppelkrone hævder os
så smukt et landemærke,
fuld af fugle, smådyr og alskens liv.
Men størst af alt
er træets forne hemmelighed:
De børns fortælling
som fødes gang på gang
i træets trinde hovedbåd.

Dette digt blev oplæst d. 20. august 2011 H-O Hansen, men kom desværre ikke med i Nyhedsbrev nr. 3

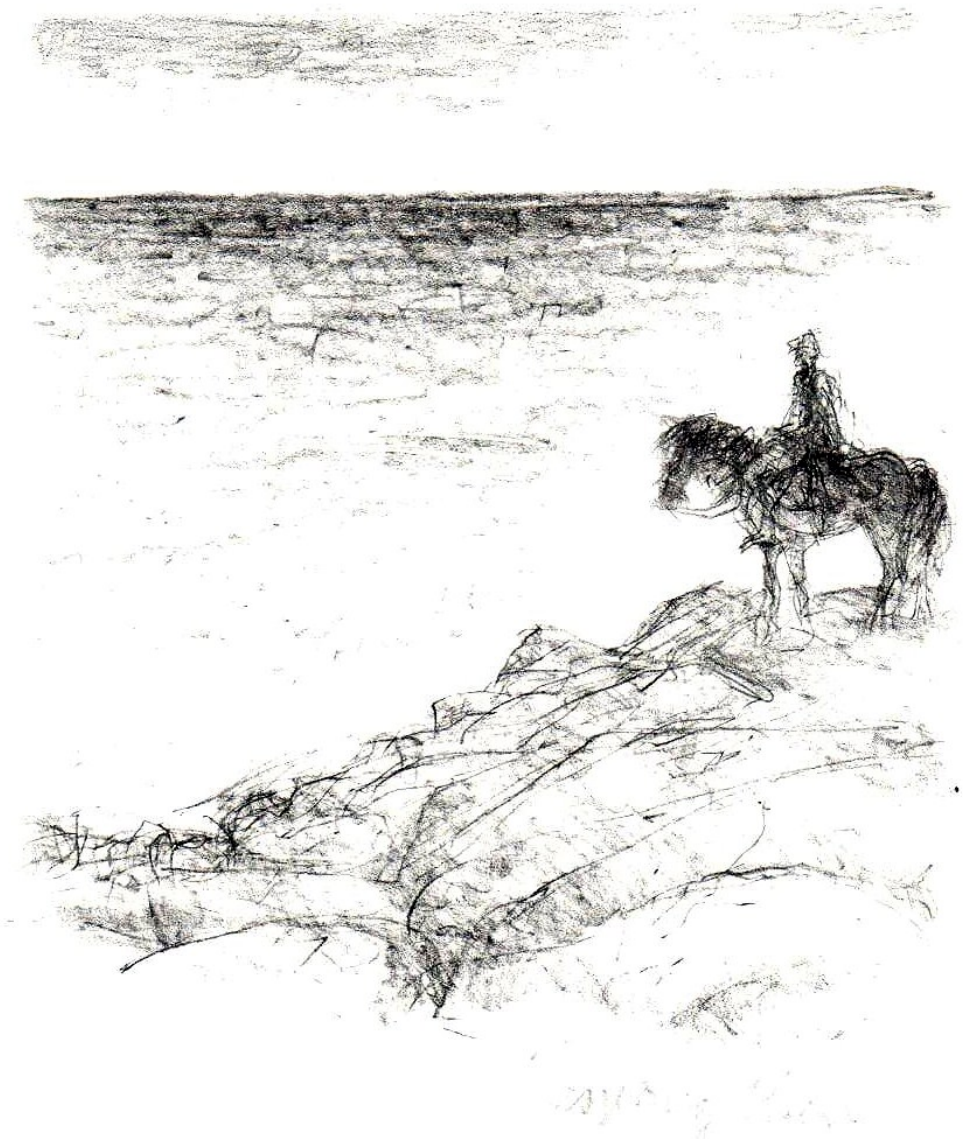

Grafik ved Ib Spang Olsen

35. Det dialogisk-religiøse velfærdsprincip hos Harald Høffding, Ole Sarvig, Martin A. Hansen, Peter Seeberg og Svend Åge Madsen.

Forskningsprojekt ved Anders Thyrring Andersen. Projektets indledning nedenfor. Hele post.doc - afhandlingen kan hentes under nyhedsbrev nr. 4 på nettet eller bestilles hos Landsforeningen ved henvendelse til Mette Lise Rössing, Slagelse Landevej 115, 4242 Boeslunde mod betaling af kopier og porto = kr. 30.-

I forskningsprojektet ved Syddansk Universitet, 'Velfærdsfortællinger', ledet af Anne-Marie Mai, er min vinkel den danske efterkrigsmodernismes tematisering af velfærdssamfundets eksistentielle og religiøse problemstillinger. Min post.doc.-afhandling fokuserer i særlig grad på perioden 1945-70, med primære eksempler i Ole Sarvig (1921-81), Martin A. Hansen (1909-55), Peter Seeberg (1925-99) og den unge Svend Åge Madsen (f. 1939). Jeg revurderer den gængse danske litteraturhistoriske fremstilling af modernismen, idet jeg søger at vise, at den ikke som ellers hævdet udelukkende er af sekulær art og har et kulturradikalt grundlag, men at den i en længere række tilfælde er religiøs eller kristen ('kristen modernisme'). Dette synspunkt kæder jeg sammen med en revurdering af en udbredt forståelse af velfærd udelukkende eller hovedsageligt som en frugt af oplysningstænkningen og kulturradikalismen, idet jeg hævder, at opkomsten af velfærdstænkning i Danmark stod i modsætning til Georg Brandes' projekt og i stedet på afgørende punkter befandt sig på et kristent grundlag og litterært blev udfoldet bl.a. som

en kristen-dialogisk praksis, hvor individualismen modsiges af det fælles (inter-subjektive) og det andet (Gud, troen).
I modsætning til den almindelige litteraturhistoriske fremstilling af perioden argumenterer jeg for, at allerede lige efter krigen i forfatterkredsen omkring *Heretica* opfattedes kunsten som et felt for undersøgelser, erkendelser, møder og dialoger. Et sted, hvor individet og fællesskabet blev overvejet, diskuteret og kunstnerisk formuleret. Den traditionelle fremstilling af dansk efterkrigsmodernisme hævder, at modernistisk litteratur handler om et ensomt jeg i en verden præget af fragmentering og meningsløshed. Imidlertid vil et nærmere og mere fordomsfrit studium bringe frem, at et stort antal af de modernistiske værker fra perioden adskiller sig markant fra denne forståelse.

Indlægget er en sammenskrivning af en række forelæsninger ved velfærdskonferencer i London, Göteborg og Wien 2010-11, undervisning på Syddansk Universitet: kandidatkurset 'Eksistentiel og religiøs velfærdstematik i efterkrigsmodernismen' i efteråret 2011, undervisning på Teologisk-pædagogisk Center i Løgumkloster, samt inddragelse af min bog om Martin A. Hansens forfatterskab, *Polspænding*, 2011. Altså er der grundlæggende tale om et paper, hvorfor henvisninger og brug af noter er holdt på et minimum – til gengæld bringes til slut en liste over anvendt litteratur, hvor samtlige de titler, som anvendes i mine papers og undervisningsmanuskripter, figurerer.

(Hent hele teksten **HER –** *NB virker kun på nettet***)**

36. Martin A. Hansen og udlandet.

Anders Thyrring Andersen har oplyst nedenstående der viser at Martin A Hansen også er aktuel i udlandet.

Ovennævnte artikel (hvis fulde længde kan bestilles fra Landsforeningen pr. post eller hentes på web: www.martinahansen.dk under nyhedsbrev nr. 4) er udkommet i tidsskriftet: "Scandinavica. An International Journal of Scandinavian Studies", Vol 50, No 1 2011, udgivet af University College London, er et særnummer om "Literature, Welfare and Well-being", og præsenterer således for et engelsksproget publikum den litterært-kulturelle forskning om velfærd, som i øjeblikket foregår i stort omfang på mange skandinaviske universiteter. Det forskningsprojekt ved Syddansk Universitet, som jeg er en del af, er massivt repræsenteret: 'Velfærdsfortællinger i dansk litteratur efter anden verdenskrig'. Min artikel drejer sig fortrinsvis om forfatterne omkring "Heretica", herunder Martin A. Hansen. Mit bidrag har titlen: Ivory Tower or Dialogue? Against the Myth concerning the Secluded Authors around Heretica".

En anden artikel er: "Et væv af dialoger. Den dialogisk-religiøse velfærdstematik hos Heretica og Martin A. Hansen", som sætter MAH ind i en helt anden ramme, end man er vant til. Denne artikel udkommer til efteråret i en bog, redigeret af Anne-Marie Mai, som drejer sig om forfatterroller i moderne dansk litteratur.

Endelig skal nævnes artiklen: "The dialogic and religious theme of welfare in Harald Høffding and the authors around Heretica", som på et tidspunkt i år kommer i det kinesiske tidsskrift "Forum for World Literary Studies", trykt på engelsk og kinesisk. Det er det litterære tidsskrift i verden, som har det største oplag! Det er en skriftlig version af det, jeg sidste efterår sagde på konferencen Arbeitstagung der Skandinavistik i Wien.

Alle disse aktiviteter betyder, at MAH i løbet af et par år præsenteres og nyfortolkes i England/USA, Østrig/Tyskland og Kina - og i sidstnævnte tilfælde med læsere overalt i verden.

Det blev til et 16 sider langt NYHEDSBREV. Brevet viser at der foregår meget omkring forfatteren og undertegnede "redaktør" af NYHEDSBREVET vil straks gå i gang med at indsamle materiale til næste brev, der udkommer november 2012.

Arbejdet med at projektere og skaffe flere midler til fase 1, ”Digterruten” og fase 2 ”Landskabsrummet” fortsætter og vil blive udførligt omtalt i Nyhedsbrev nr. 5. Ligeledes vil vi fortsætte med omtale af Sven Havsteen-Mikkelsen og Martin A. Hansens venskab og samarbejde.

Jeg håber også at I der læser dette vil tænke over om I har noget der kunne meddeles via ”Landsforeningen Martin A. Hansen”. Derfor endnu engang: send tekst og evt. fotos senest d. 15. november 2012.til roessing@mail.dk. Mette Lise Rössing

Redaktøren forbeholder sig ret til at begå små uskyldige fejl i nyhedsbrevet